

УДК 811.111(075.3)

Л. М. Біласкандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології та міжкультурної комунікації
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АНГЛІЙСЬКА МОВА ЯК ЗАСІБ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ У СФЕРІ ЛІТЕРАТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті подано опис навчальної програми «Англійська мова в організації літературної діяльності» для студентів спеціалізації «Літературна творчість і українська мова та література». Розкрито основні взаємопов'язані методологічні підходи, які становлять концептуальну основу навчальної програми, визначають її зміст і методи навчання. До них зараховано компетентнісний підхід, що дає змогу переорієнтувати навчальний процес на опанування необхідними професійними навичками, які забезпечують спроможність майбутнього спеціаліста відповідати новим запитам ринку праці; комунікативно-діяльнісний підхід, що передбачає організацію навчально-пізнавальної діяльності студентів з домінуванням у навчальному процесі діяльнісно-, інтелектуально-, комунікативно-орієнтованих, проблемно-пошукових завдань і прийомів; компаративний підхід, що дає змогу розвивати вміння аналітично мислити, порівнювати явища та реалії англійської культури з рідною, бачити спільні й відмінні риси, толерантно їх сприймати; особистісно-орієнтований підхід, що є формотворчою основою особистісного (інтелектуального, духовного, морального, національного) самопізнання, самоорієнтування та активності студентів. Автор обґрунтовує доцільність запропонованої навчальної програми для формування професійного спілкування у сфері літературної діяльності засобами англійської мови, визначає мету й завдання дисципліни, обсяг знань, професійних навичок і вмінь, якими мають опанувати студенти. Також викладено стислий опис тематичного плану практичних занять і перспективи подальших педагогічних пошуків.

Ключові слова: англійська мова, професійне спілкування, фахова компетентність, літературна діяльність.

Постановка проблеми. Одним із пріоритетних завдань реформування української вищої школи є підвищення рівня фахової компетентності випускника університету, володіння ним професійними навичками, які б відповідали соціально-економічним вимогам сьогодення [3; 7]. Зокрема, у чинному Законі України «Про вищу освіту» зазначено, що якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і зумовлює здатність задовольняти як особисті духовні й матеріальні потреби, так і потреби суспільства [3].

Стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій відкриває нові можливості на ринку праці й для студентів філологічних спеціальностей – фахівців, які є «майстрами слова» та які можуть застосувати філологічні знання не лише в традиційних галузях – літературознавство, мовознавство, а й у різноманітних сферах бізнесу, реклами та інтернет-простору.

Останнім часом усе частіше з'являються нові слова, пов'язані з професійною діяльністю, такі як *спічрайтер* (готує доповіді та промови для посадовців, бізнесменів, публічних людей), *контентрайтер* (пише багаті на зміст статті, оптимізовані пошуковою системою для ЗМІ, в тому числі для сайтів і блогів), *копірайтер* (пише рекламні статті, слогани, сюжети відеороликів, назви ком-

паній тощо), *техрайтер* (пише інструкції для користувача, правила гри, описує функціонал програми тощо). Доповнюють цей ряд *грантрайтер*, *скриптрайтер*, *скрипт-супервайзер*, *рерайтер*, *веб-райтер* та інші [8].

Зазначені професії підвищують вимоги до фахової компетентності випускника університету: ґрунтовне знання мов (української, англійської тощо), уміння й навички написання текстів різних жанрів, літературного перекладу та редактування текстів. Крім того, сучасний ринок праці вимагає від фахівця володіти такими ключовими навичками, як когнітивна гнучкість (уміння швидко переходити від однієї думки до іншої), критичне мислення, креативність, уміння вирішувати складні завдання, формувати власну думку та приймати рішення, емоційний інтелект, міжособистісна комунікація тощо [1; 2].

У світлі висловленого постає проблема модернізації навчальних планів і програм вищих навчальних закладів, оскільки саме вони є основою організації навчального процесу для успішного формування інтелектуального, конкурентноспроможного фахівця.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд науково-педагогічної літератури та сайтів університетів засвідчує, що впродовж останніх років у багатьох навчальних закладах України зроблено чимало наукових відкриттів, започатковано

нові наукові напрями, упроваджено нові навчальні дисципліни, інноваційні освітні технології підготовки майбутніх фахівців [4; 9; 10].

Мета статті – розкрити підходи до навчання професійного спілкування у сфері літературної діяльності засобами англійської мови.

Виклад основного матеріалу. Із цією метою для студентів спеціалізації «Літературна творчість і українська мова та література» впроваджена навчальна дисципліна «Англійська мова в організації літературної діяльності», яка належить до циклу професійно орієнтованих дисциплін і є складником освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр» галузі знань 03 «Гуманітарні науки». Дисципліна викладається в VI семестрі в обсязі 90 загальних годин, із яких 44 години заплановано як практичні заняття, 46 години – як самостійне навчання студентів.

Ця дисципліна тісно пов'язана з курсами теоретичної, професійної та практичної підготовки студентів-філологів, а саме: «Актуальні проблеми вивчення літературного процесу», «Сучасні підходи до аналізу літературних творів», «Теорія і практика редагування», «Іноземна мова (західноєвропейська мова): теоретичний курс», «Лінгвокраїнознавство країни, мова якої вивчається».

В основі розробленої нами програми до навчального курсу «Англійська мова в організації літературної діяльності» (автори Л.М. Білас, О.В. Борисович) покладені тісно взаємопов'язані *методологічні підходи*, які дають змогу активізувати пізнавальну діяльність студента під час навчання та набути ним практичні навички професійного спілкування, а саме:

– *компетентнісний підхід* сприяє переорієнтації з процесу на результат освіти в діяльнісному вимірі, забезпечує спроможність майбутнього спеціаліста відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем, пошуку свого «Я» у професії та соціальній структурі [1; 5; 6];

– *комунікативно-діяльнісний підхід* передбачає організацію навчально-пізнавальної діяльності студентів з домінуванням у навчальному процесі діялісно-, інтелектуально-, комунікативно орієнтованих, проблемно-пошукових завдань і прийомів. Вирішення реальних та уявних завдань здійснюється під час спільної діяльності суб'єктів навчального процесу й діалогового спілкування. Діалогове спілкування як форма й засіб обміну інформацією, особистісними оцінками та цінностями сприяє утвердженню світоглядних цінностей;

– *компаративний підхід* дає змогу розвивати вміння аналітично мислити, порівнювати явища та реалії англомовної культури з рідною, бачити спільні й відмінні риси між культурами, толерантно їх сприймати. Компаративний підхід забезпечує

міжкультурну спрямованість навчального процесу та є основою для набуття студентами міжкультурної компетентності (здатності до толерантного діалогу з представниками інших етносів, культур, країн);

– *особистісно-орієнтований підхід* є формою творчою основою особистісного (інтелектуального, духовного, морального, національного) самопізнання, саморозвитку та активності студентів і враховує природні особливості кожної особистості.

Визначені нами методологічні підходи дали змогу сформулювати мету й завдання дисципліни, моделювати зміст, форми та методи організації навчальної діяльності.

Так, *мета дисципліни* полягає в поглибленні, систематизації й консолідації знань студентів з фахової англійської мови, формуванні практичних навичок і вмінь аналізу, інтерпретації, перекладу та редагування літературознавчих текстів різних стилів і жанрів, творів художньої літератури; аналізі мови художніх творів, що відображають національно-культурну своєрідність творчості автора; створенні студентами власних усних/письмових творчих робіт з урахуванням специфіки англійської мови в різних жанрово-стильових різновидах і реєстрах спілкування (офіційному, неофіційному, нейтральному); дослідженні мовних реалій у текстах англомовної художньої літератури та способів їх адаптації під час перекладу українською мовою; розширенні світогляду та фонових знань, опануванні комунікативними стратегіями й тактиками як засобом успішної професійної діяльності.

Завданням навчальної дисципліни є підготовка кваліфікованих фахівців-філологів (викладачів, літераторів, літературознавців, редакторів, перекладачів, копірайтерів, контентрайтерів та інших) з високим рівнем теоретичних знань і консолідованих практичних навичок для вирішення різноманітних життєвих і професійних завдань, здатних ефективно спілкуватися англійською мовою в мультикультурному середовищі, самостійно отримувати нові знання і творчо застосовувати їх у власній професійній діяльності.

Отже, запропонований курс спрямований на практичну підготовку студентів з урахуванням особливостей використання англійської мови у сфері професійного спілкування й передбачає розвиток навичок усного та письмового мовлення. Зміст, методи й засоби навчання визначаються відповідно до мети та завдань навчальної дисципліни, а також з урахуванням засад та основних положень визначених методологічних підходів з використанням автентичних текстів, аудіо- й відеоматеріалів, застосуванням під час аудиторних занять таких форм і методів навчання усного та письмового мовлення, як повідомлення, доповідь, обговорення, дискусія, презентація, інтерв'ю, круглий стіл; риторичний і контент-аналіз; літе-

ратурний опис, оповідь, есе, рецензія тощо. Основними формами контролю визначено усне та письмове опитування, спостереження, тестування, квіз, модульна контрольна робота (МКР), моніторинг проекту.

Передбачається, що в результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен *знати*: програмний матеріал з тем, передбачених навчальною програмою; базові літературознавчі категорії, поняття й терміни для здійснення аналізу літературознавчих, художніх і публіцистичних текстів; літературні жанри та стилі; стилістичні засоби, що створюють образність літературного твору, і способи їх ідентифікації в художньому тексті; способи написання творчих робіт різних жанрів і стилів.

Основні *вміння*, які мають опанувати студенти, такі: оперувати лінгвістичними термінами для пояснення мовних явищ і реалій, відображених у художніх текстах, і їх стилістики; критично аналізувати художні твори, висловлювати власне ставлення до розгортання сюжетної лінії, опису персонажів, духовно-етичного та виховного потенціалу твору, художніх засобів та авторського стилю; робити усний/письмовий літературний переклад фрагментів художніх творів, що відображають своєрідність авторського стилю, з англійської українською мовою; укладати власні літературні твори (прозові, поетичні, публіцистичні); виконувати навчальні проекти на запропоновані теми й презентувати їх в аудиторії; самостійно працювати з літературними та літературно-критичними джерелами, онлайн-ресурсами професійно орієнтованого спрямування; вдосконалювати англійську лінгвістичну компетентність.

Тематичний план практичних занять містить чотири модулі, кожен із яких об'єднаний загальною темою, що віддзеркалює його зміст і спрямування, а саме:

- Змістовий модуль 1 «*Літературознавчий термінологічний апарат*» складається з таких аспектів: англійські літературні стилі, напрями та жанри, їх лексико-синтаксичні особливості; методи аналізу літературних творів (форма, літературний стиль, зміст, мовні засоби); творчий проект: «Улюблені літературні жанри та їх визначні представники».

- Змістовий модуль 2 «*Профіль письменника (райтера)*» передбачає такі підтеми: профіль письменника (райтера) в Інтернеті (веб-сайти, сторінки в соціальних мережах, блоги); тематична лексика для опису професійної літературної діяльності; підкасти з літературознавчої тематики в сучасних англійських онлайн-виданнях (фрагменти виступів, промов, лекцій та інтерв'ю із сучасними письменниками); аналіз англійських лекцій, відеопрезентацій, промов з літературознавчої тематики; творчий проект: презентація теми «Профіль письменника».

- Змістовий модуль 3 «*Творче письмо: класифікація, стильові особливості, способи написання*» охоплює такі аспекти: опис як важлива композиційно-мовленнєва форма в художній літературі. Аналіз описової лексики; опис місця події, інтер'єру, пейзажу, ландшафту. Аналіз фрагментів художніх творів описового характеру; опис персонажів. Аналіз фрагментів художніх творів з описом персонажів; оповідь як композиційно-мовленнєва форма авторського мовлення: фабула, сюжетна лінія, подія. Аналіз фрагментів оповіді в художніх творах; діалог у художньому творі. Аналіз діалогу персонажів у художніх творах; есе: типи та способи написання; літературна рецензія: композиція та лексико-стилістичні засоби; аналіз підкастів з рецензіями в сучасних англійських онлайн-виданнях.

- Змістовий модуль 4 «*Редагування тексту*» має такі складники: типові синтаксичні та граматичні помилки: структура складного речення, узгодження підмета і присудка, часові форми, вживання прикметників і прислівників; сполучуваність слів: особливості вживання лексики та фразеології. Правила пунктуації; абзац як структурна одиниця письмового тексту. Словазв'язки й логічні конектори в складних реченнях, абзацах і цілісному тексті; творчий проект: написання письмової роботи (довільний вибір жанру й теми). Редагування письмової роботи. Кожен модуль узагальнюється написанням модульної контрольної роботи.

Висновки і пропозиції. Варто зазначити, що навчальна дисципліна «Англійська мова в організації літературної діяльності» введена до навчального плану Інституту філології у 2018 році, тож її апробація триває. Відбувається корегування змісту (навчальних тем і їх аспектів), доцільності й ефективності обраних форм, методів і прийомів навчання. Водночас спостереження за навчальною діяльністю студентів, спільне обговорення проблем, що виникають, дають змогу зробити висновок про доцільність викладання цієї дисципліни студентам спеціалізації «Літературна творчість і українська мова та література». Практика роботи дає підстави стверджувати, що організація навчальної діяльності на визначених у програмі методологічних засадах є одним із вагомих чинників формування професійної компетентності у сфері літературної діяльності засобами англійської мови. Разом із тим подальших пошуків потребують відбір і систематизація літературознавчої термінології, базової лексики для здійснення аналізу літературознавчих текстів (художніх, публіцистичних), укладання методичних рекомендацій і посібників, які б забезпечили ефективність навчання та підготували випускників університету до реальних запитів мінливого ринку праці й безболісної адаптації до майбутньої професії.

Список використаної літератури:

1. Глузман О.В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 51–61.
2. Давос – 10 – Sherlock Solutins, 2016. URL: <http://sherlock-solutions.com> (retrieved: 18.02.2019).
3. Про вищу освіту: Закон України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> (дата звернення: 18.02.2019).
4. Козяр М.М. Інноваційні технології навчання в діяльності ВНЗ. Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти. URL: http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Наукова_періодика/elits/2014/38-39/.pdf (дата звернення: 20.02.2019).
5. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні. *Педагогіка і психологія*. 2009. № 2. С. 13–26.
6. Локшина О.І. Європейська довідкова система як інструмент упровадження компетентнісного підходу в освіту країн – членів Європейського Союзу. *Педагогіка і психологія*. 2007. № 1. С. 131–142.
7. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки. URL: <http://mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf> (дата звернення: 18.02.2019).
8. Професії постіндустріального суспільства. URL: <https://www.ar25.org/article/profesiyi-postindustrialnogo-suspilstva-rerayter-veb-rayter-kopirayter-vyznachayemos-iz> (дата звернення: 22.02.2019).
9. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG). URL: http://standards-and-guidelines_for_qa_in_the_ehea_2015.pdf (дата звернення: 22.02.2019).
10. Урядова. М.С. Інноваційні моделі вищої освіти. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Soc_dos/2008_7/urjadova.pdf (дата звернення: 19.02.2019).

Bilas L. The English language as a means of development professional communication in the sphere of literary activity

The article provides the description of the syllabus “The English language in organization of literary activity” for the university students in specialization “Literary creativity, the Ukrainian Language and Literature.” Basic mutually reinforcing methodological approaches which make up conceptual framework of the syllabus and define its content and methods of teaching are elucidated. These include: competitive approach which allows redirect the learning process on acquiring by the future specialists professional skills needed to meet the demands and challenges of modern labor market; communicative-activity approach presumes organization of learning-cognitive process of the students with dominance of activity, intellectual-, communicative-oriented and problem-solving teaching methods; comparative approach enhances the development of students’ analytical thinking, ability to make comparisons and see common and different features in English and Ukrainian cultures and pursue them in tolerant way; personal-oriented approach is set out so as to increase the development of personal characteristics (intellectual, spiritual, moral, national), self-knowledge, self-development and activity of the students. The author of the article substantiates reasonability of the syllabus implementation into university curriculum to shape students’ relevant skills for professional communication in the sphere of literary activity by means of the English language. The aim and goals of the discipline are defined along with the basic professional skills and abilities that should be acquired by students. A succinct description of the set of topics and their aspects are provided. The author also outlines prospects for further pedagogical search.

Key words: *English language, professional communication, professional competence, literary activity.*